

Smaastykker.

Ved ANTH. FUGLSANG.

Hovedgaarden Nørtorp, hæret af Sandflugt.

IFØLGE Rentekamrets jyske Stifters Kontor-Journal D 1774 Nr. 52 havde Propr. Jørg. Mygind i Juli 1773 paa Grundlag af et medsendt Tingsvidnes Udsagn andraget om at faa saavel Hovedgaardens som Bøndergodsets Hartkorn nedsat paa Grund af ødelæggende Sandflugtsskade. Kamret havde derefter ladet Amtmand Hauch vide, at Andragendet vilde blive taget op til nærmere Overvejelse, saafremt Mygind indsendte Oplysning om, hvor mange Læs Hø der kunde slaas aarligt og hvor mange Høveder græsses paa de tilsandede Engstrækninger, hvor store Strækninger Lyngslæt og Tørvejord o. desl. der var ødelagt af Sandflugt, samt bevise, at han ikke selv havde foranlediget Sandflugtens Opstaaen, men tværtimod af al Magt søgt at hindre dens Udbredelse.

Som Svar indsendte Mygind et nyt optaget Tingsvidne, som klart oplyste, at den meste og bedste Del af Hovedgaardens Enge, Tørvejord og Fædrift var lagt øde, saa det aldrig mere vilde kunne bruges, hvorfor det fremtidigt var Agerjorden, der alene kunde give nogen Indtægt. Han haabede derfor, at Andragendet kunde bevilges ”paa den Maade, at Nørtorp Hovedgaard, der staar for Hartkorn Ager og Eng Hovedgaardstakst 47 Tdr. 3 Skpr., maa nedsættes til 30 Tdr. eller - om Kamret hellere i Stedet, i Henhold til hans Skrivelse af Januar 1774, ifølge Frdng af ¹³/₅ 1769, vil yde ham 4 Aars Skattefrihed paa hans Hovedgaardstakst, da Gaarden er bleven ufri paa Grund af, at han har bortsolgt Bøndergodset, hovedsagelig til Fæsterne. I saa Fald vil han frafalde Kravet om Hartkornsnedsættelse.

Hertil gør Rentekamret en Bemærkning om, at tiltrods for, at Mygind har forsømt at benytte sig af § 2 i Frdng af 1769, har Fæstebønderne dog erklæret sig villige til at se bort fra denne Forsømmelse.”

Amtmand Hauch havde anbefalet at yde Mygind de 4 Aars Skattefrihed paa Hovedgaardstaksten, fordi den kgl. Kasse derved vilde tabe mindre, end hvis Hartkornet nedsattes. Følgende gammel Praksis tilbød da Rentekamret at yde Mygind 3 Aars Skattefrihed, hvilket denne erklærede sig tilfreds med, hvorefter Kongen, Christian VII, stadfæstede Overenskomsten.

Forpagtning af Forstrandsrettighed.

Proprietær Jørgen Mygind, Hovedgaarden Nørtorp paa Hanstholm, ansøgte ifølge Journal i Jyske Stifters Kontor under Rentekamret i November 1773 om at købe af Staten de Forstrandsrettigheder, som han i Forvejen havde i Forpagtning for Livstid, og som strakte sig fra Vangsaen, hvor den imellem Havbakkerne løb ud i Havet, og til hvor Aalborghus Amt begynder (d. v. s. til Skellet mellem Hillerslev Herred og Vester Han Herred). Og han tilbyder som Betaling til den kgl. Kasse 3000 Rdlr. paa Viborg Snapsting 1775. Fra Skødeoverdragelse og til Betaling

sker, yder han gangbar Rente af Købesummen, medens Forpagtningsafgiften bortfalder.

Ligeledes ønskede Mygind at købe Forstrandsrettighederne i Hassing Herred, d. v. s. fra Skellet, hvor Lodbjerg og Rotbøl Strand ender og Hvidbjerg v. Aa Strand begynder, og til Vangsaen. For denne Strækning, som Etatsraad Moldrup, Vestervig Kloster, havde Forpagtningen af, bød han 2000 Rdlr.

Amtmand Hauch har paategnet Ansøgningen sin Anbefaling, men Rentekammerkollegiet afslog Salg og benyttede Lejligheden til igennem Amtet at forhøre sig om visse af de to Forpagteres Forhold, som de begge besvarede i Maj 1775. Mygind erklærede, at han aldrig havde benyttet sig af nogen Forkøbsret (ved Strandingsauktioner) og gerne frasiger sig de overladte Rettigheder dertil. Derimod vil han godt have uhindret Fortrinsret til at paatage sig Bjergning af Indstrandinger i hans Forpagtningsdistrikt, og foreslaar til Fordel for de Skibbrudne, at Skib og Gods ved Auktioner sælges stykvis i Stedet for samlet, da de derved vil faa mere ud deraf. Dette Forslag anbefaler Landsdommer Steensen som billigt og ret. –

Etatsraad Moldrup erklærer, at han aldrig har benyttet anden Forkøbsret ved Auktioner end at han fremfor alle andre maa bjerge mod billig Bjergeløn og akkordere med Skipperne paa indstrandede Skibe om en vis Part af Skib og Ladning i Bjergeløn in natura, samt Benyttelse af sin Ret til, naar indstrandede Varer kommer til Auktion, forlods at maatte have de opraaftede Varer for højeste Bud. Og naar blot disse Poster vedblivende maa forundes ham, saa frafalder han gerne Forkøbsrettighederne.

Moldrup bemærker endelig, at Strandforpagtningen, som han godt vil beholde, næppe fratages ham, da han i de sidste to Aar har svaret Kongen 200 Rdlr., uden at det ringeste er kommet i Land til hans Fordel. –

Derefter tilbød Rentekamret Propr. Mygind Forpagtningen af de to Stranddistrikter, som han havde ansøgt om at købe, med den Ændring, at Forkøbsrettighederne bortfaldt mod at den aarlige Forpagtningsafgift nedsattes med en Tredjedel. Dette vilde Mygind ikke gaa med til. Han forlangte en Godtgørelse af 300 Rdlr. I modsat Fald vilde han frasige sig Strandforpagtningen.

Rentekamret henvendte sig efter dette Afslag igennem Amtet til Etatsraad. Moldrup med Forespørgsel, om han vilde beholde sin Forpagtning under de ændrede Vilkaar, hvortil Moldrup svarede, at naar han skulde fratages sin Forkøbsrettighed til indstrandet Gods og Vrag og kun beholde Strandforpagtningen, saa forlangte han Forpagtningsafgiften nedsat med Halvdelen, fra 100 til 50 Rdlr. aarligt. Amtmanden fandt dette Forlangende grundet. Og Kamret slog til.

En Indstranding.

Medens Forhandlingerne med Propr. Mygind om den ændrede Forpagtning endnu stod paa, meldte Amtmand

Hauch til Rentekamret, at der paa Hansted Strand i Ørum Amt sidst i Marts 1775 var indstrandet et Vrag uden levende Folk ombord, ladet med Tømmer og Brædder, som sandsynligvis stammede fra Norge. Og da Strandforpagter Jørg. Mygind havde ansøgt om at maatte bortsælge Ladningen ved offentlig Auktion mod Aflevering af de indkomne Penge i Amtstuen, hvilken Disposition Hauch fandt billig, uden at han dog havde villet meddele Tilladelsen uden først at spørge Rentekamret.

Kamret ønsker i den Anledning oplyst Vejlængden mellem Hansted og Thisted, hvor Varerne skal oplægges til Auktion, samt hvilke Bekostninger Transporten vil føre.

Hvortil Amtmanden oplyser, at Afstanden er 3 Mil og at den bjergede Ladning bestaar af 170 Fyrretræer fra 6 til 8" tykke og ca. 150 Tylvt Brædder, enkelte og dobbelte, fra 4 til 10 Fod. Af Sejl, Anker, Tovværk etz. findes kun 2 Ankre, hvoraf det ene brækket. Der er saaledes kun Ladningen til at bære Udgifterne. Og da en Bondevogn kan transportere ad Gangen et Stk. Fyrretræ og halvandet Tylvt Brædder, vil Vognlejen alene, regnet efter 2 Mark pr. Mil, beløbe sig til 300 Rdlr. Ved Auktionen vil hver af Træstammerne kunne koste fra 3 til 6 Mark og hver Tylvt Brædder fra 3 til 8 Mark. Der vil saaledes kun blive lidt til Bjergningsløn, Sammenkørsel i Klitten og Vagthold m. v. og slet intet til Ejerne, saafremt saadanne skulde dukke frem.

Han slutter med Haabet om, at Mygind kan gives den ønskede Tilladelse, da han er kendt som en retsindig Mand, der har "Tilbøjelighed til paa den retfærdigste Maade at behandle de i hans Distrikt indstrandede Folk" (og Effekter) paa.

Og Tilladelsen gaves paa de sædvanlige Vilkaar.

Fra Brændevinsbrændingens Tid.

Ifølge Rentekamrets jyske Kontor Journ. B 1773 Nr. 472 henvendte Konsumtionsforpagter Winther i Thisted

sig i November med Klage over, at han ved sine Inkvireringer angaaende den ulovlige Brændevinsbrænden og Salg deraf intet Held har haft paa Grund af Bøndernes og andre Landboeres Lukken og Laasen for deres Brændevin og ulovlige Brændevinstøj, ja de trodser endog og forbyder, at der lukkes op for de Steder i Husene, hvor de gemmer deres forbudte Ting.

Winther anmoder derfor Rentekamret om Tilladelse til at opbrække Laase for Døre og Kister, som Beboerne ikke selv godvilligt vil aabne. Ogsaa Proprietærer og Præster er modvillige og vrang, da de er af den Mening, at Undersøgelse ikke maa ske hos dem. Han anmoder da tillige om at faa Midler i Hænde til baade at beslaglægge Brændevin og konfiskere Brændevinsredskaber, hvor han finder saadant. Og endelig ønsker han Tilladelse til, at ikke blot Konsumtionsforpagtere, men ogsaa Købstadsborgere maa rekvirere saavel Herredsfoged som dennes Skriver til at tage med paa deres Inkquisitionsture ud paa Landet.

Antagelig foranlediget af Winthers Anmodning spørger Byfoged Steensen i Thisted i Marts 1774 om Forordningen til Brændevinsbrænderiets Afskaffelse paa Landet skal forstaas saadan, at det paa vedkommende Inkvirents eget Ansvar er tilladt ved Rettens Hjælp, ved Inkquisition, at beskikke en eller flere Befuldmægtigede til paa Embedets Vegne at bivaane slige Forretninger i en fremmed Jurisdiktion og anden Mands Herred, da Borgere i Thisted paastaar, at Byfogden, selv om han er nærværende, skal beskikke dem saa mange Befuldmægtigede, som de agter at dele sig i Partier til (naar de i Hob tager ud for at finde ulovligt Brændevinstøj) for at de paa en Gang paa fremmede Steder kan gribe videre om sig. Der kan maaske blive Tale om Beskikkelse for 50 Mand eller derover.

Rentekamret svarer, at da Forordningen kun indeholder, at Rettens Betjente skal medfølge, medens det ikke befales at medtage Fuldmægtige, saa kan Inkvirenter henvises til Amtmanden angaaende saadanne, som da vil føje den fornødne Anstalt.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1947, side 130-136)